

ҒАМКУШТА

Тути ҷавон чун солҳои қаблӣ, замонҳое, ки шоҳу навда бароварда, баргҳои сабзгунаш дар анвори офтоби баҳорон ҷило додаву аз вазиши насими шӯҳи форама маҳин-маҳин лаппиш меҳӯрданд, дигар омадани навбаҳорону рӯзҳои гарму нарм ва навозишгарро бесаброна интизорӣ намекашид, сархаму андешаманд ва моноии шахси кулфатзада ба дарёи ҳаёлҳои тазйиқовар ва навмедзо ғарқ мегардид.

Гоҳ-гоҳ ҳазорон дарду алами беинтиҳо дар сина бо гӯшаи чашм менигарист ба ягона бедаи маҷнун, ки дарахти тановаре буди чандин гаҳ қадду қоматаш аз вай болотару баландтар ба чашм мерасид. Ҳарчанд гесӯвони маҷнунбед ба таври муназзам ба шонаҳояш афшон гардида буданд, ҳарчанд як инсонии тафаккурманду бофазилатро ёдрас мекард, бо ин ҳама, шукӯҳу зебоӣ ва таровату назокати ҳосаи худро дошт. Ҳар гоҳ шамолак мевазид, хирмани мӯйҳои сабзфои бедаи маҷнунро парешон мекард ва як овози пичир-пичири маҳину нозук, ноаён меомаду мерехт ба ҳонаи гӯшҳои тути ҷавон. Тут дар оташи шарму хиҷолат месӯхт, пайкараш оҳиста-оҳиста таб мебаровард. Ҳар қадар зӯр мезаду худро такон додан меҳост ва талоши сар ба боло бардоштан мекард, чунонки решаҳои кӯчакаш дар зерии замин занҷирбанд гардида бошанд, ҷунбидан наметавонист. Ҳасрату ғам дар гулӯяш зиндонӣ гардида, боре ҷон коҳондаву пайкар ларзонда, ба боло, ба умқи осмони нилфом ва кураи хуршед, ки бас пурдурахш ба чашм мерасид, як ниғаҳ афкандан дар вучудаш лаззату кайфияти ширину гувороеро ба зухур меовард, аммо...

Аммо сар ҷунбондан аслан барояш дарди муҳлике буд. Вай ин гуна соатҳои тӯлонӣ ҳамчу маҳбус дар тасарруфи сукути сангин дарунакӣ месӯхт, об мешуд, мегиристу мегирист. Батадрич, якбораву ноҳоста чашм ба рӯйи роҳи бетонӣ медӯхт, дар бешаи ҳаёлҳо меафтид ва...

Он рӯзгорони дурро пеши чашм меовард, ки ниҳолаке буди сония ба сония, соат ба соат, рӯз ба рӯз, ҳафта ба ҳафтаю моҳ ба моҳ ва бад-ин назм сол ба сол аз нурҳои хуршеди босаҳо нерую тавон мегирифт, аз як

ҷӯй обе, ки пирмарди бағайрат, ки посбони корхона буду ҳамзамон ҳамчу боғбон нигоҳубину ҳифзи ниҳолакону дарахтон ва гулу гулбуттаҳои гуногунрангу гуногунанвоъро ба уҳда дошт, баҳри шикастани ташнагии сабзпӯшони чаман мебаст, нӯши чон мекард. Решаҳои он ғангом кӯчакаш намро ҷаббидаву ба аъзои пайкараш таровате мебахшиданд. Баргҳояш чу кафчаҳои кӯдакону тифлон бо вазиши насимаке ба ҳам маҳин-маҳин бархӯрда, садое шабеҳи беҳигӯшии инсонҳо мебароварданд. Ва тути кӯчак аз ин иртиботе, ки байни Замину Осмон бо дасти Худованд ҳамчу муъҷизае рух медоду ба сабзишу нуму ва рушди ниҳолак такон мебахшид, ҳайратзада ба даври бари худ менигарист. Аз ҷониби чапи худ гулу гулбуттаҳои садбаргу савсан, наргису зардак, нилуфару наъно ва аз тарафи рост нигоҳаш (бад-ин гуна ҳамешагӣ) аввалқадам ба дарахти болобаланду бузурги маҷнунбед меафтод. Ва аз оғоз то бад-ин дам хирмани мӯйҳои сабзфои афшону парешони беи маҷнун, ки ба рӯи синаву дӯшаш овезон буданд, тутро ба андеша мувоҷеҳ месохт. Сархам будан, андуҳзадаю мотамӣ намудор гардидани беи маҷнун сароғоз ғамгину навмедаш мекарданд. Вай, ниҳолаки ҳамакнун рӯ ба сабзишу афзоиш, ки аз ояндаи дур умеду таманноҳои фаровоне дошт, бо дили реш фикр мекард, ки ҳароина, Худое, ки ин Замину Осмонҳоро офаридааст, дар халқ кардани ҷондорҳову ҳашара, инсонҳо, рустанию наботот аз як ченаку меъёри муайяну дақиқ истифода накардааст, ҳамаро баробару якранг сурату зоҳир набахшидааст. Дар радифи шамшоду сарв, санавбару сафедор ин гуна дарахтеро офаридааст, ки доиман сарафканда асту кӯҳи ғам дар шона ёрои чашм сӯйи осмон дӯхтан надорад. Чаро? Чӣ гуноҳе аз беи маҷнун гузашта, ки Офаридгор ўро чу гунаҳкорони осӣ сархаму сукутзада офаридааст? Аммо тути ҷавон ақлу тафаккур ва эҳсоси дарки зебоиро надошт (ё аслан як чунин қобилияти зотино дошту аз рашқу ҳасад ва кинсизӣ дар баробари ҳусни чашмгири отифаи беи маҷнун он шукӯҳу латофату зебоиро нодида мегирифт) ва бад-ин сабаб пайкари раъно ва гесӯвони ба сари дӯш ҳамоили маҷнунбедро, ки манзараи нодиру нотакрор ва олами ғайримуқаррари назокату фаттонӣ маҳсуб меёфт, бо чашми дил дида

наметавонист. Оҳиста-оҳиста тут сабзишу нуму ёфта, қад мекашид, аз баҳор то баҳори дигар пайкараш пурратар гардида, шоҳу баргҳояш бузургтар мешуданд. Ва барои ӯ писанду хушоянд он лаҳзаҳое ҳисоб меёфтанд, ки вай бо вучуди қадкӯтоҳ будан, озодона сар боло мекарду баҳузуру бафурча ба осмони ахзарфом менигарист. Парвози мурғони ҳаво, шабонгаҳ манзараи дилангези осмон, моҳ ва хирмани ситорагон, рӯзонаҳо сипари офтобу лангари абрҳо ба чашмаш нур мебахшиданд. Хониши парандагони гуногун бо ҳазор савту лаҳн ба гӯшаш монои мусиқии хобовар мерасид. Ва тути ҷавон худро сарбаланду гарданфароз меҳисобид. Пеши худ соатҳои тӯлонӣ меандешиду тафохур мекард, ки аз ин ҳама имконот маҷнунбед бенасибу маҳрум аст. Доиман сархам асту ғарқ дар баҳри ҳаёлот. Бечора! Аз кучо маҳтобу офтобро назора кунад? Оё беде бахтбаргашта (дар тасаввури тути ҷавон) фаҳму дарк мекарда бошад, ки болои сари ӯву кулли мавҷудоти замин, осмони беҳадду канор амсоли уқёнуси паҳновар бо ҳама зебоию хусну ҷамолаш муаллақ истодааст?

Не, Худованд беде маҷнунро аз ин гуна неру ва қудрати лаззатбахш маҳрум гардондааст. Ва аммо тут дар қиёс бо ин дарахти сархаму сукутзада аҷаб афзалияту дастдарозихое дорад, ки Худо лоиқаш дидааст. Ин ҳама дарди бахайр, ки маъмулан ба рушду инкишоф ва афзоиши рустанию наботот иртиботи амиқ дорад.

Тут як баҳор падидаи ногаҳонии табиатро дар ҷону тан ва раг-рагу пайвандаш ғайримунтазираю ногаҳонӣ эҳсос кард. Хун дар рагҳояш ба таври ошкоро ҷӯш задаю номуназзам ба ҳаракат мебаромад, пайкараш аз таппиши набзаш ҳисси ба зухур омадани воқеаеро, ки лаззату роҳат мебахшидаш, дар худ таҷриба мекард. Бештар аз ҳама оташе дар тану бадани тут ҳамчу вулқон аланга мезад. Вай дар муддатҳои умр бад-ин андоза гармии тасаввурнопазирро дар пайкараш ба мушоҳида нагирифта буд. Ҳатто резиши боронҳои паёпай ва гоҳо шабурузӣро аз қавли мардум, «ҳафтақарор»-и баҳорӣ шиддати рӯзафзуни гармию тафси бадани тутро паст намекард. Пирамарди обмон рӯзҳое, ки борон аз боридаи монда, хуршеди босаҳо бо анвори нарму гарм ва

навозишгаронааш ҳайвоноту ҳашара, паранда, чаранда, буттаю дарахту рустаниҳо ва хирадмандтарину боақлтарин мавҷуди Замин – Ҳазрати Одамро андак-андак месӯзонду аз хобу карахтӣ хушёр месохт ва морҳову сангпуштҳоеро, ки таҳи алафу гиёҳу буттаҳо хоб буданду хобҳои аҷибу ғароиб ва рангоранг медиданд, такону ангезиш медод, бел дар даст ба боғ об мемонд. Ва туту беи маҷнуну сафедорону шамшоду санавбар ва дарахтони себу нок, олу, шафтолюю зардолу, гелосу олуболу, хурмову анҷир, анору биҳӣ... аз як ҷӯй обе, ки пирамарди заҳматкаш мебаст, дафъатан нӯш мекарданд, ташнагӣ мешикастанд. Аммо бо нӯши ҷон кардани оби ин ҷӯй ҳам оташи қалбу тани туту ҷавон заррае хомӯш намегардид. Гоҳо гармии сӯзони пайкараш ба андозае шиддат мегирифт, ки тут ҳаёл мекард, кундааш дарз меораду мекафад. Ин оташи ногаҳонӣ аз пешомаде дарак медод. Вале тут фаҳму дарк ва тафаккури он ҳодисаро надошт. Маҷолу тавонаш ба тафсири ин ҳол намерасид.

Ва охиру оқибат, чун модари ҷавоне, ки интизори ҳамл аст, тут аз дарди ширине дар ниҳоди худ хабардор гардид. Аз шохҳояш ноаён ғӯрачаҳое дар сурати ситораҳои кучак сар бароварда, ба пайкараш шукӯҳу таҷаллие мебахшиданд. Ғӯраҳо рӯзафзун аз обе, ки решаҳои тут ҷаббида мегирифтанду ба аъзои баданаш чун ғизо тавону қувват медоданд ва аз нурҳои ҷонбахши хуршед ҳаловату лаззат ҳосил мекарданд. Шираю об гирифта, рангу шакл дигар мекарданд. Марҳалаҳои рушду таҳаввулро пушти сар карда, ба меваҳои шодобу ширин мубаддал мегардиданд.

Тут ин ҳама дигаргунию тағйироти булачабро дар ниҳодаш мушоҳида карда, ҳақиқати муъҷизаовареро пеши худ кашф намуд. Вай бору самар дорад, мева дорад. Ва аз меваҳои сап-сафеду ҳил-ҳил пухтаи ӯ ком ширин хоҳанд кард одамону парандагон. Ва бо чунин фикру ҳаёли марғубу шавқфизо тут ба беи маҷнун, ба ҳесӯвони ҳамчунон афшон ва сукути сангини вай, ки марди ба муроқиба рафтаро ба хотир меовард, хира шуд. Бечора, очизу нотавон! Бесамар аст вай, бебаҳра! Ба болои он ки умре сараш ҳаму хирмани мӯйҳои сабзгунаш ба рӯйи замин

мерасанд, «болои сӯхта намакоб» мева надорад. Зани нозою кӯрпистон барин... Ва хандид тути ҷавон ба ҳоли маҷнунбед, ба масхара гирифт варо.

«Берӯзӣ». Ҳеч маълум нест, ки Эзиди якто ин дарахтро бо як чунин шаклу намуд баҳри чӣ офарида бошад? На самаре аз вай падид аст, на ғуруру виқору сарбаландӣ дорад. Вучудаш ғам аст, андухи муаммобарангезест, ки фаҳму ташреҳи онро як худи Худованд медонаду халос. Ва бар дилҳо ғам ҷо мекунад. Саропо мучассамаи ғаму ҳасрат аст».

Ин гуна андешаҳо дар сар дошт тути ҷавон ва ба тадриҷ кирми ҳасад ва ғурурмандию мутақаббирӣ дилу ҷигарашро хӯрда, вай гоҳо ба дигар дарахтони боғистон – сафедору шамшод, сарву санавбар, ар-ару ақоқӣ чашм дӯхта, бо ҳасрат аз дил мегузаронд, ки чаро чун онон қадду қомати сар ба гардун кашида надорад? Чӣ хушбахтанд он дарахтони гардунсой!

Ва он баҳор парандагон бо пухта расидани меваи тут аз бомдод то шомгоҳон, то фаромадани торикӣ дар сари шоҳаҳои вай чирикқос задаю ғавғою ҳангома бардошта, ба тутҳои сафеду сершира нӯл мезаданду нӯл мезаданд. Ҳангоми танаффуси корӣ ва бегоҳон коргарони корхона, ҷавонону мардон ва духтаракону занон ба сайри боғ баромада, аз меваҳои тут даҳон ширин карда, хурсандона каф ба каф мезаданд:

- Ҳамин тут соли аввал аст, ки мева мебандад. Шукри ҷонаш. Ҳар кӣ онро шинондааст, савоби ин дунёву охират дар дафтари аъмолаш навишта мешавад. Худо аз офату балоҳои заминию осмонӣ нигоҳ бидорадаш...

Вале балову офати заминию осмонӣ чун аждаҳои оламу одамдаркаш оқибат қадамҳои наҳсу нақбатбораширо ба ин марзу бум гузошт. Дигар тирамоҳон касе аз коргарони корхона рӯзҳои шанбе чун ҳарсола ба ҳашар баромада, дар боғ заҳмат намекашид. Ҳар сол, аммо айёми ҳазонрез ва меваҳои дарахтонро ғундоштан, ки боди сард вазида

одамонро хушдор меод, аҳли корхона, русу ўзбак, қирғизу қазоқ, белорусу молдаван, латишу немис, яҳудию карес, тоҷику хахол... ханда дар лаб ва кадом суруди ба майли дил мувофиқашонро замзамакунон ба ҳашар баромада, иддае (асосан занону бонувон) хазонҳои рехтаро бо хоркаш ҷамъ оварда оташ мезаданд. Ҷавонони ғаюр ва ҷусту чолок беҳи буттаҳои гул ва ниҳолу дарахтонро бо бел нарма мекарданд, мардону солмандон шоҳаҳои зиёдагии дарахтонро бурида, дарза баста, каноре гун мекарданд. Баъд аз кори аҳлона ва бобаракату файзрезии коргарон боғ чун арӯс зебову пероста гардида, хусни ҷашмигире ба худ мегирифт.

Аммо ин тирамоҳ...

Ҳама гӯё воқеаи ногаҳоние чун фалокат ба сарашон омада бошад, ба кори ҳаррӯза бо дили гарму шавқи бепоён намебароянд. Парешону ошуфтасар, ғаму ҳасрат дар умқи ҷашмонашон лона мондааст. Корхона дар ин кишвар калонтарин маҳсуб меёфт ва коргаронаш дар ду бинои бошаҳомати ба ҳам пайваست рӯзномаю маҷалла ва китобҳои илмию бадеӣ ҷоп мекарданд...

Тирамоҳи сарду ғуборолуд ноён ба зимистони замҳарир ҷой ҳолӣ мекарду зимистон ба баҳори музайяну нозанин. Ва дар зимн баҳсу гуфтугӯҳои олуда ба кинаю нафрати ҳамдигарии одамон, ки забонӣ сурат мегирифт, рафта-рафта ба ҷангу ҷидол ва даст ба гиребон задану кашталгирӣ табдил меёфт. Ва гиребонгирию дашному сақатгӯйиҳо дар як рӯзи равшан ба муқовимати одамони алоҳида, ки дар ду сангар муқобили ҳам ҷой гирифта буданд, анҷом пазируфт. Ҷанҷолҳои даҳонӣ ва бигӯ-магӯҳо аз байн рафта, ҳама гирехҳои ҷигил ва мушкилию нофаҳмиҳоро яроқ ҳал мекард.

Ин баҳор тути ҷавон ҳис мекард, ки муҳиту фазо тағйир ёфта, ҳаво моломоли бўйи дуди тиру борут аст, нафас кашидан барояш ба душвор даст медиҳад. Хуршеди босаҳо дигар паси абрҳои хокистари дуди ғализ монда, заҳиру ғамзада менамояд ба ҷашм. Аз ҳар гӯшаю канор садои «Калашников» ба гӯш мерасаду ғурросу гурум-гуруми зирехпӯшу танкҳо. Ва як нимарӯзи баҳорон дастаи низомии саропо

мусаллаҳи либосҳои ало-булои ҷангалӣ дар тан дар боғ пайдо шуда, ба ҳар тараф бо нигоҳи ваҳшатзои ҳарисона нигариста, қадамзанон чӣ кор карданашонро надониста, ба беҳуда, бе ҳеч мақсаду ҳаёл ба боло, ба сӯи осмон тирҳо партоб карда, «лаzzати» пирӯзӣ мешикастанд. Аз ин ба баъд боғи сарсабзу дилкушо ба макони буду боши доимии онҳо хоса, ҷойи таҳияи хӯроку ғизояшон қарор гирифт. Тути ҷавон медиду мушоҳида мекард, ки дар ин мавзеи бихиштии рӯзгори талху тираю ғамангезе доман паҳн мекунад.

Мухите ба зухур меояд, ки пур аз оҳангҳои бераҳмӣ, сангиндӣ ва бедодгарӣ зулм аст. Ин гуна дастаи ҷун балои осмонӣ ба пайдо омада, дар хучраҳои корхона, ки ҳамакун комилан аз кор мондаву коргаронаш, ки ҳамчун «оилаи намунавии интернационалистӣ» шуҳрат пайдо карда буданд, ба ҳар тараф фирор намуда буданд, машқу тамрин анҷом медоданд. Даста рӯзонаҳо ба мошинҳои берақам савор шуда баромада мерафт ба кучое ва шомгоҳон бармегашт...

Бад-ин ҳолу ҳаво баҳор бигашту тобистон бигашту фасли хазон даррасид. Як субҳи салқин, вале дар айни ҳол сарднафас гурӯҳе аз паҳлавонони даста табару арра дар даст ба дарунтари боғ даромада, бо шавқу иштиёқи лаззатомез даст бар пайкари чанд сафедору шамшод, сарву санавбар, ар-ару ақоқӣ ва ҷанорҳои тановари пир бурда, ба буридани ин дарахтони шукӯхманду сар ба ҷарх кашида шуруъ карданд. Тут медиду ҳасрат меҳӯрд, ки навод, ҷунин дарахтони сарбаланди сабزو, ки зебу зинати ин боғанд, бад-ин бераҳмӣ бурида, қурбон кунанд?

«Сари баланду қомати расо ва пайкари ҷаззоб ҳам дарди сар будааст дар зиндагӣ. Инак, мебуранду ғӯла мекунанду месӯзонанд. Буднабуд...» Бо омад-омади зимистон ба ҷуз чанд гулбуттаю ниҳоли навбар ва ду-се тан дарахти назарногир, ки туту беи маҷнун низ дар ин радиф қарор доштанд, ҳеч дарахти сабзе боқӣ намонд дар боғи бавусъати корхона.

Ва рӯзҳои бағоят сарду сармои тоқатшикан тут манзараи басо ғамангезу тасаввурнопазирро бо ду чашми сар бидиду аз Ҳазрати Инсон дилмондаю навмед гардид. Боре даста гурӯҳ-гурӯҳ аз дохили корхона бастаҳои рӯзномаю маҷалла ва қуттиҳои калон-калони пур аз китобҳои наву оҳараш нашкастаро бароварда, дар саҳни боғ болои ҳам чун ҳезум ғарам намуда оташ заданд. Коғазҳо бо расидани донаи фурузонии гӯгирд даршаст вағғӣ даргирифтанд ва шуълаҳои оташ дар чашм задан сар ба само кашида, дуди кабудчатоб фазои боғи холиро фаро гирифт. Даста бо ин қаноат накарда, дубораю себора ба дохили корхона ворид гардида, бастаи рӯзномаву маҷаллаҳо ва китобҳои муқовашон зарҳалиро ба халтаҳо андохта, ба майдон меоварданд. Меоварданду оташ мезаданд.

Замоне даррасида буд, ки касе ба касе кор надошт, оламу одам бесоҳиб ва рӯ ба раҳми Яздон монда буд. Ё қиёмат қоим шуда буд? Дар пеши чашм хираду фазилати инсонӣ сӯхта хокистар мешуд.

Ва рӯзе аз рӯзҳои охири зимистон, ки тӯдаи барфҳои даруни боғ, лаби ҷӯйбору майдони сементи андак-андак об шуда, офтоби хиратоб бо чашмони хунбор оҳиста-оҳиста ҳаракати азалии хешро дар соҳати само анҷом медод, се-чор нафар дар китф табару арра дар назди тут пайдо шуданд. Якеаш, ки ҷавонтару фарохшона менамояд, табар ба ҳаво бардошта, ба пайкари чандири тут бизад. Тути ҷавон дарди сӯзонро, ки якбораю ногаҳонӣ ба тамоми баданаш паҳн гардид, бо азобҳои лотасвир таҳаммул карда фуру бурд.

- Киروي ҳезум нест ин тути пакана, - табар дубора ба китф гузошта гуфт ҷавон ва даст афшонд: - Сахту қайиш аст, баъд ин ки зеби дасти ман нест.

Онҳо ғур-ғуркунон қадам зада ба назди беи маҷнун ҳозир шуданд.

«Ё тавба, - аз дил гузаронид тути ҷавон, - оқибат маҷнунбеи бечораро бурида, ҳезум мекунад ва дар оташи вай гарм мешаванд. Чӣ хубе, ки Худо раҳмашро хӯрд, вагарна ўро низ қурбон мекарданд. Аммо вай холо дар айни гулшукуфти ҷавонӣ мурдан намехоҳад. Не, не!»

Чавон сароғоз, дурударозу батаанӣ аз зер ба боло, ба шоҳаҳову навдаҳои сутурги беи маҷнун озмоишкорона нигаристу нигарист. Пас-он, ба ҳамроҳонаш чизеро фаҳмонда, ба дарахт часпида, ҳез зада-ҳез зада, аз навда ба навдае то ба байни маҷнунбед расид. Вай дар ин ҳол акробатҳои ҳунарманди сиркро ба хотир меовард. Ибтидо табар ба яке аз навдаҳои бузургу барҷастаи беи маҷнун, ки ҳанӯз дар поён тағи чашм карда буд, бизад. Хеле бо табару навда андармон шуд, саранҷом арраро аз миён бигрифта ба буридани навда оғоз кард. Буриду бурид ва яке...навда қарсосзанон ҷудо шуду якҷо бо чавон сарозер омаду ба замин зад. Садои гумбурросзанон афтидани навдаи бузурги маҷнунбед ва чавон дигар садоҳоро, ки дар фазои боғ паҳн гардида буданд, пахш кард.

Сонияҳо, дақиқаҳо сипарӣ гардиданд. Ва дар боғ пас аз чанде оромию сукувати тӯлоние ҳукмфармо гардид. Гӯё аслан ҳеч воқеае рух навода бошад. Ёрони чавон дартоз ба пеши ӯ расида, навдаи вазнинро аз болояш кашида, ба сӯе ҳаво додан меҳостанд. Аммо билкул барои дур андохтани навда зӯрашон намерасид. Якеаш ҷониби ҳуҷраи хоби силоҳдорон давиду ононро хабардор кард аз фочеа. Даҳ-понздаҳ тан осемаю даршитоб ба маҳалли фалокат ҳозир гардида, навдаро аз болои чавон, ки садои нолиши паст-пасташ базӯр ба гӯш мерасид, кашида, каноре ҳаво доданд ва ба муоинаи рафиқи худ пардохтанд. Чавон хир-хир нафас гирифта, овози ношунавою гунгонае бароварда, чизе гуфтан меҳост, вале наметавонист ва навмеду очизона бо ангуштони дасти рост ишоракунон фикрашро баён карданӣ мешуд ва... дар як чунин вазъи асафбору шигифтангез чашмонаш боз якбора ороми ором гардид. Вай ҷон ба ҷонофарин супурда буду ёронаш ғарқ дар сукути гаронбору вазнин дареғу афсӯс меҳӯрданд. Аз мушоҳидаи ин манзара ба тани тут мурғак давида, пайкараш таб бароварда месӯхт. Ғаму дард, хастагию нотавонӣ ва рӯҳафтодагию маъюсӣ ҷонашро ба ҳалқаш оварда, тут гумон мекард, ки ба дарахти пири ҳазорсола табдил меёбад.

Вале...

Вале ин хузну ҳасрат дар рӯ ба рӯи марги пирмарди посбони корхона, ки нигоҳубину ҳифзи боғро низ бар уҳда дошт, гӯё аз баҳр қатрае буд.

Аввалҳои баҳор буду ниҳолону дарахтон ва гулу гулбуттаҳо аз хоби ширин сар мебардоштанд. Рӯзе овози ғурроси мошину кадом техникаи вазнин фазои боғро ба тасарруфи худ даровард. Тут ба сахни бетонпӯши назди корхона нигарист ва чанд камазу экскаватори зардрангро бидид. Даста нақшаи дигар кашида буд. Бинои зебою мустаҳкамро валу вайрон карда, хиштҳои пухтаро ба мошинҳо бор намуда, ба хонаҳояшон бурдан меҳостанд. Садои шараққосу тараққос задану ба девор бархӯрдани соғуи экскаватор ваҳмангез буд. Чангу ғубор бармеҳест ба ҳаво. Девор чаппагардон шуда, хиштҳо ба замин пош меҳӯрданд. Ин гуна ба мошинҳо хишт бор мекарданду ҳамчунин дару тирезаҳои бинои корхонаро канда каноре чамъ меоварданд. Аммо зӯрашон ба кандану бечо кардани дастгоҳҳои мустаҳками оҳанин чопӣ нарасиду сардори гурӯҳ, дасташ ҳаворо шамшервор бурида, наъра кашид:

- Вақташ ояд, ин дастгоҳҳоро ҳам канда бурда пул хоҳем кард. Ҳа, ҳа, ҳа, ҳа.

Аз ин гирумону такудав, ки даҳшатангез ба чашм мерасид ва аз садоҳои гуногуни аъзои даста бӯйи хирсу нафс ва бераҳмии ошкоро ба димоғ мезад. Дар ин оҳангҳои фоҷиаомези зиндагӣ садои ақлу шуур хомӯш гардида, вопас корагар ҳам намеомад.

Ин тавр, шабону рӯзон даста деворҳои хиштии бинои ҷаҳорошёнро кандаву пош дода, хишту чӯбу оҳан ва боқимонда дару тирезаҳои хушсохту мустаҳкамро ба самти номаълум андар мошинҳо кашонда мебурданд. Фавҷи чангу ғубор бо кандану чаппа гардондани деворҳо ба ҳаво бархоста, оҳиста-оҳиста паҳн гардида, рӯ-рӯи боғ пардаи тунуке ба вучуд меовард ва тут, баргҳою шоҳаҳояш зери қабати чангу хок монда, ба гунаи озод нафас кашида наметавонист. Гоҳе ба ин тарафу он тараф чашм медӯхту аз вазъи беи маҷнун, чанд ниҳолаки очизу нотавон, ки аз беобӣ, инак, баргҳояшон ба зардӣ моил мегардиданд ва гулу

гулбуттаҳои хору зор, ки тайи ду-се соли ахир рӯйи қайчиро надида буданду ҳамчунон таҳи чангу ғубор монда буданд, оҳе амиқ аз чигари сӯхта берун мекашид. Ва гоҳ ба назари тут чунин мерасид, ки ин ҳама овозу садоҳои пурғулғулаю мастонаи одамон ва шақарросу тақарроси шикастани чӯбу тахта, оҳанҳои арматурии боми бино ва гурумбас зада афтодани деворҳои чандиру қавӣ аз кадом олами дигар меояд, ё аз жарфи қарну замонҳои гузашта. Замони зулму бедодгарию Темуриён, Чингизиён.

Ва тут нафасгардон шудаю пайкараш ба сӯзиш даромада, сар ба боло кашидан меҳост. Меҳосту наметавонист. Хайрият, ки вақт-вақт насимаки ҳарҷоғарде аз кадом макони дуру ноошно беғаму бепарво вазида-вазида то ин мавзеъ мерасид, байн-байни ниҳолакону гулбуттаҳо давр зада, ҳамзамон андак-андак чангу хоки болои шоху баргҳои беи маҷнуну тутро қорӯб зада мегузашт. Тут сардии нишотангезу роҳатафзоеро дар тану пайкараш ҳис карда, меосуд ва шукрона дар лаб, ба ёди рӯзҳои афсонавӣ бихиштгуна, ки аз як чӯй оби бастаи пирмарди боғбон решаҳояш ҳаловат мебурданду вай ташнагии хеш мешикаст ва аз айёме, ки тутҳои сап-сафед дар шохҳояш пухтаву гунчишкону бачағони гирду ванои корхона аз субҳ то шом аз меваҳои шодобу ширинаш меҳӯрданду ғавғою ҳангома мебардоштанд, дилаш гум зада, охиру оқибат гирифтори ҳазорон ғуссаву ҳасрат меорамид. Субҳ чашм боз мекарду гӯё аз кадом хоби кобусии вазнин бедор шуда бошад, манзараи якранг-фазои пурчангу ғубор, садоҳои даҳшатовар ва боғи урёну сабзаҳояш зарду сӯхта ва муҳити кулфатзадаи гунгу карро ба мушоҳида мегирифт. Боре ин гуна дилаш лабрези ҳасрат ба ёди пирмарди боғбон афтод. «Кучо шуда бошад вай? Магар аз ин макону диёр кӯч бастааст?»

Ва... гӯё ки даста аз андешаҳои тут ҳабар ёфта бошад, як замон фарёду фиғон бардошта, дашному нафринкунон, калашниковҳо сари китфу дар миён ва ҳам сӯйи замин овезон аз дохили бино берун шуданд. Пеш-пешашон пирмарди боғбон, бо дастони баста ва рухсараҳои кафидаю чашмҳои каб-кабуду варамида ва лабу даҳони хуншор беҳудона қадам

мезад. Ҳарфе ба лаб намеовард пири солманд, ки куртаи сафедранги ба зардӣ моилаш пур аз доғи хун буду дар торҳои риши низ сафедфомаш қатраҳои арғувонӣ гӯё ях баста буданд.

Ба сари пирмард борони дашному таҳқир мерехт. Вай гоҳе мекалавид, меафтод рӯйи сахни бетонпӯши назди боғ. Бо автомат ба тахтапушташ зарбаҳо мезаданд, аз миёнаш дошта, рост бармехезондандаш. Бо ин ҳол даста мӯйсафедро то ба пеши тут овард.

- Лаънати худозада, пиракии беимон, - ниҳеб мезад сарвари даста, ки дар чашмонаш аз раҳму шафқат нишоне мавҷуд набуд. Садояш омирона ва молмоли бадбинию кинаварона, вай ин тавр ба Ирод - император монандӣ пайдо мекард, ки қасди ҳалоки ҳазрати Исо дошта бошад.

- Хиёнаткор, - бонг мезад сардори даста. - Хабаркаш, косалес. Буз, бузи ҳилагар. Айба надонистӣ-а? Рафтию ба боло хабар додӣ, ки яроқбадастон дар километри 99-уми шаҳр корхонаи китоббарориро вайрону хароб карда, хишту оҳану чӯб ва дару тирезаҳояшро канда, ба хонаҳояшон дуздида мебаранд. Ҳамин тавр?! Ман ба ту меғӯям, ҳамин тавр?!

Вай бо таппончааш аз зери манаҳи пирмард бардошт, аммо сари мӯйсафед дубора ҳам шуд.

Сардор беқарору ошуфта ва осемасару ғазабнок рост, барқвор ба чашмони боғбони пир дида дӯхт ва норозиёна сар афшонд:

- Сукут – аломати ризо! Хабарро бурдаӣ, нарезондаю начаконда. Акнун бигӯ: бар ивази ин «хизматат» чӣ мукофот доданд ба ту? Ҳа, бигӯ, бигӯ, беимон. Ордан, медал, мошини хориҷӣ, дамашний кинотеатр? Чӣ доданд охир?! Намегӯӣ? Ҳа, ҳа, пули бисёрат ваъда кардаанд. Пул, доллар! Хоин, кӯрнамак! Мусичаи бегуноҳ ворӣ як пайдо мешудию ғайб мезадӣ. Эҳ, каждум, каждومي таги бурё.

Пирмардро оварда ба танай тут (воачабо, меандешид тут, чаро маҳз ба танай ман?) рост монданд.

Ва сардор ба аъзои даста, ки тақрибан 8-9 нафар буданд, бо густохию дағалӣ ва овози баланди ғафсу ғулғуладор амр дод:

- Паронед ҳайвони пирро. Вай бо ин ҳол дигар ҳаққи дар рӯйи замин зистанро надорад. Зиндагӣ барои ин пирлоша ҳаром аст, ҳаром!

Ва даст ба ҳаво бардошт:

- Як, ду, се. Оташ!!!

Садои бетанаффуси паррон-паррон аз калашниковҳо ва виззосзанон аз масофаи наздик ба пайкари боғбони пир расидани тирҳо ба қомат меовард ғӯшҳоро. Замину замон ларзид.

Дами ҷонварону ҳашара, ҳайвоноту мурғони ҳаво гирифт. Овози бетартибонаю даҳшатангези тирпарронӣ дигар овозу садоҳоро батамом паҳш карда, аз як бераҳмии тасаввурнопазири бани Инсон ҳикояти бадарду талхе мекард. Тирҳои бешумор синаи пирмардро ғалбер кардаю пешонию абру ва дасту пойҳои ўро сӯроҳ карда гузашта буданд. Пирмард дар ҳамон вазъ, дастонаш баста, парӯ ба замин афтид. Аз ҷӯяи хуне, ки аз бадани боғбон ҷорӣ мешуд, алафзор доғдор гардида, дар як лаҳза магасҳою хомӯшакҳо ба ҷасади пирмард менишастанд. Пайкари тути ҷавон низ пур аз хун гардида, вай аз ваҳшати нохостаю ногаҳонӣ тарсидаю ваҳмида, баргҳояш ба таври ноаёнӣ мармуз пичирросзанон, садои гунгонае мебароварданд.

...Баъдҳо, бад-ин гуна, рӯзгороне бо фочеаю даҳшатпароканӣ ва ваҳмоварию хатарзоӣ пушти сар гардиданд. Силоҳдорон низ, он гуна ки дар як рӯзи гарму нарми офтобии баҳорон ба пайдо омадаву чун мӯру малах ба боғ рехта буданд, дар як рӯзи баҳорони дигар ғайб заданд. Замин кашид онҳоро ё ба осмон парвоз карда рафтанд, кас намедонист. Оромӣ ҳукмфармо гардид. Одамони дигар омаданд ба ин макон ва аз пайи таъмири корхона шуданд. Деворгарон девор мебардоштанд, кафшергарон оҳанҳоро кафшер мекарданд, дуредгарон дару панҷараҳои нав месохтанд ва...

Ва зиндагии тоза шуруъ мешуд. Як субҳи атромеzu кофурии баҳорон коргарони нав ба ҳашар, бо ободонии боғи урёну сӯхта баромаданд. Заминро аз алаф ва гиёҳҳои хушкіда тоза бинмуда, чуқурчаҳо канда, гулу гулбутта ва ниҳолҳои сабзу гуногуннавъ шинонда, ҷӯйбори қадимаро кандаю фарох намуда, аз Канали Калон об бастанд ба боғ. Боз чун рӯзгорони дури гузашта туту беи мачнун аз як ҷӯй обе, ки коргарон баста буданд, нӯши чон карда, ташнагии хешро бишканд.

Ва аммо...

Тути ҷавон рӯз ба рӯз пажмурдаю сархам гардида, ҳеҷ тасаввур намекард, ки шабеҳи беи мачнун аз аламу дарду ғами бепоён, ки аз сараш гузаштааст, шохҳои сербаргаш ба дӯшаш афшон мегарданду дигар ёрои сар ба боло афрохтан намекунад. Ҷӣ рӯзи сиёҳ, ҷӣ бахти шум!

Ва дар як рӯзи гарми тобистон ба тут ҷунин намуд, ки нами решаҳои бухор гардидаю оби баданаш хушк мешавад. Баргҳои яку якбора фишурда гардида, монанди коғазӣ нодаркор шараққос мезананд. Шоҳҳои хамзадаи тут ҷу сикҳои тезу саҳти ҷайра оҳиста-оҳиста хушк гардида, бо вазиши бод овози ҳазин мебароранд. Тут дарк намуд, ки нафасҳои вопасину умраш ба сар омада. Ҳарчанд талош мекарду аз иродааш мадад металабид, ҳамааш беҳудаю абас буд.

Вай барои охирин дафъа ба вусъати боғ дида дӯхт. Гулу буттаҳо, ниҳолакони сабз ва обаки ҷӯй, ки орому бесадо аз васати боғ ҷорӣ мешуд, ба ҷашмонаш нуру неру мебахшиданд.

Вай меандешид, ки баъд аз сари ӯ, бо гузашти рӯзу рӯзгороне ниҳолҳои ҷавони боғ ба дарахтони тановари бошаҳомате мубаддал мегарданд. Муҳиту фазо тағйир меёбад, гулҳо мешукуфанду бо роиҳои атромеzi худ саҳни боғро муаттару хушбӯй месозанд.

«Вале, - фикр мекард тут дар нафасҳои охирини худ, - Худо кунад, ки дигар он фочеаҳои хунин, ки аз дасти фарзандони Ҳазрати Инсон ба

вукӯъ пайвастанд, ба амал наоянд. Дар он сурат ҳоли боғу дарахтон чӣ мешавад?»

... Чанд рӯз баъд тут хушк шудаву ин ҷаҳонро падруд гуфт.

Резабаргҳои шохаҳои беи маҷнун аз вазиши насими даргузар
пичиррос мезаданд бо як ҷаҳон розу рамз:

- Тутро ғам кушт, ғам, ғам, ғам.

соли 2016

ДАСТИ БОЛО

Ҷавонмард баъд аз ноништа сару либоси нав ба бар кард, ба оинаи барқад нигарист: мӯйсари сиёҳаш шонахӯрда, куртаи сафед аз таҳи костюм шинаму зебо ба ҷашм мерасид. Галстуки сиёҳ дар гарданаш, дар заминаи куртаи сафед ҷаззоб менамуд. Вай, ҷавонмарди миёнақад ва нигоҳаш самимию пурмеҳр ва саҳл андешаманд буд. Ба мактаб, ба кор мешитобид. Омӯзгор аст вай чанд сол боз дар дабистони деҳ ва роҳро аз хона то мактаб, ки тақрибан 200-300 метрро дар бар мегирад, зуд мухтасар карда, лаҳзае дар саҳни ҳавлӣ ба гулу гулбутта ва ниҳолакону дарахтони сарсабзу тановар, ки бо шукӯҳу ҳусни худ ба ҷашм нур мебахшиданд, менигарист. Ба ҳаёл мерафт, ба олами афсона «ташриф» меовард. Эҷодкор ҳам буд вай. Саргузашт ва ҳодисаҳои дар деҳ ба вукӯъ пайвастаро, ки дар меҳвари он ҳама одамон бо сарнавишти мураккабу печиди худ қарор доштанд, аз ғирболи андеша мегузаронд... Аммо ин субҳ, ҳине ки аз дарвозаи ҳавлӣ по ба берун мениҳод, садои канда-кандаеро такрор ба такрор аз баландгӯяки радиои масҷид шунид:

- Мардуми деҳаи Сарчашма, вақти бомдод акаи Маҳмадсалим бандагӣ кардааст. Ҷаноза баъди намози пешин.

Чавонмард дар чояш шах шуда, гӯё хабари марги инсонеро бори нахуст дар бинои умраш мешунида бошад, «Эҳ нахост, раиси замоне боғуруру салобатноки деҳа, ки нигоҳаш захираи одамро мекафонд, абадӣ аз олам чашм пӯшида бошад?»- гуфта пичиррос зад: «Худо раҳматаш кунад». Аз чӣ бошад, дарсоат дар оинаи ҳаёли чавонмард ҳамон айёми вазнин, ки бар асари ҷанги бемаънии камондорон мардум дар талаби дарёфти пораи нон ҷон ба ҷаббор месупурданд, зинда гардид.

«Ҳамааш мегузаштааст, - аз дил гузаронд вай. - Вале кирдори бад... намерафтааст аз ёду хотир».

...Ин хабари неку сурурангезро вай, писараки тақрибан 10-12-сола дар кӯча шунид. Шуниду мазраи дилаш ғарқи гулҳои шукуфтаи ҳавасҳо гардид. Дар як лаҳза аз ин дунёи пур аз ғаму ғусса, дунёи бенавоию нодорӣ ба дунёи ҳаёлан мамлӯ аз суру шодмонӣ ва орь аз дарду ранҷ кашиданҳо, ки бас зебову рангорангу музайяну латиф аст, афтид. Ҳо, ҳо, аз як канори олами тираву ваҳшатзо дуруст ба канори олами дигар, ки чашмҳо пурдурахшу лабҳо дар тасарруфи табассуманд, гом ниҳод. Ҳай аҷиб, ҳай роҳат! Чӣ олами назифу ҷонона! Пас аз шунидану бо ҳамсинони худ хуррамдилу шодон гардидан ва перомуни ин шунидаашон ҳарфҳое бо тасаввуркарду орзуҳои ширин ба лаб оварадан, чун ҷамъияти рафиқон пароканда шуданд, ӯ низ бо ҳаёлҳои рангин ҷониби хонашон шитобид ва аз дарбача даромадан замон ба модару бародарону хоҳаронаш мужда расонд;

- Рӯзи шанбе тӯй будааст. Тӯии Муҳаммадамони бизнесмен!

Модар бо кӯбае ҷӯбӣ хӯшаҳои гандумро мекӯбиду ос мекард ва донро каноре ҷамъ. Ҷанги маҳину нозуке, ки бо вазиши бод бармехест, ба рӯю мӯю абрувонаш менишаст. Зан ба назар 35-40-сола менамуд, чехрааш гирифтаю ғаме мармуз дар чашмонаш ошён карда, аслан ҳавсалаи ҳарф задану лаб кушодан надошт. Бо ин ҳама, як он даст аз шуғли худ бардошт, сӯйи писараш, ки бо чашмону лабони хандарез, бо ҳайати шодифзо наздаш рост меистод, рӯ гардонд:

- Бачам, садқат, аз тӯйи як одами пулдору бадавлату сарватманди деҳа ба мову ту чӣ фоида? Ва ба посухи писар мунтазир нашуда, афзуд:

- Дар ин рӯзҳои вазнин, ки ҷанги лаънатӣ ба сарамон овардааст, Муҳаммадамон ягон гард орд ё халтае гандум «ин ёрдам аз мо» гуфта ба мо дод? Дастӣ бенавою фитодаеро гирифт?

- Эҳ... аз боғи боло гап мезанӣ, бачам. Ҳушам кашоли маъракаи нест: Ҳамин қадарашро медонам, ки рӯзамон ба нони сабӯсӣ мегузарад.

- Ту, оча, маъноӣ гап нафаҳмидӣ, - ханда дар лаб гуфт писарак. - Барои мо, бачаҳо, мегӯм, тӯй болои тӯй. Оша мезанем, оши палава. Чанд вақт шуд, ки маззайи ош аз даҳону комамон рафтааст. Ростӣ, охири бор кай оши серӣ хӯрда, будем дар ёдамон нест. Шояд моҳу ҳафта не, сол гузаштааст.

- Эҳ, гушна нон хоб дидааст, - сархам ба кӯбидани хӯшаҳои гандум идома дод зан ва дигар ба писарак эътиное накард. Писарак, ҳамчунон сояи рӯҳе барозанда ва саодатмандӣ дар чеҳрааш таҷассум ёфта, қадам зада аз модараш дур шуд. Аз чӣ бошад, ҳарфҳои навмедонаю оҳанги ҳузнзоӣ суҳбати модар ҳаёлу хотирашро парешон карду рӯйи оинаи орзуҳои ғубор кашид.

Вай дигар ҳарфҳои ғубору бурда, рафту рӯйи суфачаи таҳи чормағзи пир нишаст. Аз ҷойи нишастии худ чашм ба модар дӯхт. Ва ҳаёлаш, ки ба димоғаш бӯйи тунду тези нони сабӯсӣ расида, ба роҳи нафас ба поён, ба шикамаш нуфуз кард, заъфу сустие дар ниҳодаш ба зухур омад, дар пиндорах хун дар рағҳояш аз ҳаракат монда, дилаш шӯридаву коса зад. Пиндошт, ки ҳамин ҳоло ҷамеи ғизоӣ хӯрдашро мегардонда бошад. Ҳам шуду сарашро зер овард. Ҳолати афсурдагӣ яъне фаро гирифташ. Вай амиқу неку медонад, ки рӯйи дастархони онҳо на ғизоӣ хушлаззат ҳасту на қанду қурс, на ҷойю нони гандумӣ. Ҳатто... на ҷурғоту чаккаю дӯғу шир.

«Ҳо, оча, - ҳаёлан ба модар суҳбат оғозид писар, ҳамааш рафт. Гов рафту гӯсола, буз рафту бузғола. Бобом гуфт, зиндагитон бо сар задани ҷанг

вазнини вазнин шуда, биёен 8-10 халтаи гандумро, ки пеш аз шуруи ҷанг дар амборамон нигоҳ медоштем, барену дар осиеби усто Нарзулло орд кунен. Замонҳое буд, ки касе парвои шикаму нон надошт. Магазинҳо пур-пури орди сап-сафед буд. Лекин бобом падараму амакҳоямро маҷбур кард, ки дар замини бекорхобидаи фермаи колхоз гандум бикоранд. Замини бузурге буд.

- Гандум чӣ лозим? - тааҷҷубзада пурсид падарам. - Ҳама ҷо пури нон, серию пурӣ.

- Ман ҳайрон, ота!

- Як рӯз не, як рӯз даркор мешавад, - фаҳмонд бобом. - Дунё ҳеҷ вақт ба як қарор намеронад. Ҳа-а, бачем... Ҷанг сар заду гуруснагию қаҳтиро ба думбол овард. Халтаҳои ордҳои сап-сафед дар чашм задан тамом шуду ҳамон гандуме, ки аз майдони ферма рӯёнда буданд, кор дод. Ҳамаи гандуми халтаҳоро ба тадриҷ орд карда хӯрдем. Гандум ҳам тамом шуд. Ана, баъд падарам маҷбур шуду аввал говро фурухт, сипас гӯсоларо. Хайр, бузу бузгола ҳам ба савдо рафт... Инак, рӯзамон ба сабӯс мондааст. Аммо хӯрдани нони сабӯсӣ ба чон кандан баробар будааст.»

Дарду алами писарак охир надорад. Аз хӯрдани нони сабӯсии бӯин, ки ба решҳои дандон меҳаладу комашро захмин кардааст, кайҳост, ки ба сутӯҳ омадааст. Гумонаш, ки дар зарфи меъдааш захру зардоби фаровон ҷамъ шудаву хунаш фосиду пайкараш андак-андак афсурдаву наздик аст, то аз ҳам бирезад. Шириниро-ку батамом аз ёд баровардааст. Шакару қандро гоҳу ногоҳ дар оинаи булачаби телевизор мебинад. Чояшон аз гули садбаргу шохай тари обуболуст. Модараш помидорро бо пиёз таф меҳаду оби ҷӯшомадаро аз болояш мерезад. Тановули ингуна ғизои обакӣ ҷонашро ба ҳалқаш овардааст. Эҳ Худо, кай ин рӯзҳои маъшуму фалокатзо пушти сар мешуда бошанд? Кай?! Падараш қабл аз озими сафари Русия гардидан аз як рафики ҷовандозаш дар сатили ҷоваи калоне ҷав овард.

- Ана, ин чавро орд мекунему нони чавӣ меҳӯрем, - фаҳмонд вай. - Ку бубинем, маззаи нони чавӣ чӣ хел бошад? Дар ҳар сурат, аз нони сабӯсӣ беҳтар будагист. Модараш аз орди чав хамир шӯриду нон рост кард ва гӯё ба дӯшаш кӯҳи Мағм бор шуда бошад, абругирифта начво кард:

- Хамираш часпаку бӯйи наму замини рутубат мекунад. Надонам, ки нонаш чӣ хел бошад? Нонаш баъди пухтан рӯйи дастархон аз даст ба даст мегашт ва сафеди пуркидаранг буд. Писарак поре бишкасту ба даҳон бурд ва то дер гоҳ хойиду хойид, ту гӯйӣ, сақич бошад. Мағзи он дурушт буд ва ба милки дандонҳо мехалид. Охир дар гулӯ дармонд хоидаи нони чавӣ ва нафаси писарак гиреҳ зад, ҳис кард, ки чашмонаш аз ҳадақааш берун часта мебаромада бошанд. Вазъи сангини ўро падар пай бурду ба тахтапушташ «тап-тап» зад ва пораи хойидаи нони чавӣ, ки бо оби даҳон махлут шуда буд, парида рӯйи дастархон афтид.

Писарак ошуфтаву ғамзадаву беқарор рӯ ба осмон оварда, дар танҳой аз Офаридгор, оҳи ҳасрат аз ниҳод берун ниҳода, мепурсид:

- Моро на нони балаззати гандумӣ насиб мекунаду на ғизои рағани хушмазза. Тамъи ширинию гӯштро кайҳо аз ёд бурдаем. Умрамон бо лаби нони чавию пиёз ба охир мерасад.

Барои кадом гуноҳ?!

Аммо аз он боло, аз соҳати чархи нилфом садое дар ҷавоби писарак баланд намешуд ва писарак пеши худ, об дар чашмон такрор мекард:

- Барои кадом гуноҳ?!

Рӯзу моҳҳо бад-ин наҳву шева сипарӣ мегардиданд ва рӯзе падар аз Файзи боғбон ду халтаи пур-пури бастадаҳони ҷуворӣ овард.

- Сабӯсу чав тамош шуд, аз орди ҷуворӣ нон пухта меҳӯрем, -
кафҳояшро совида хандида гуфта падар.

- Нони зағора аз замони қадим бомаззаву хушхӯр будааст, меғӯянд.

Аммо... саҳту дурушт буд нони зағора ва чун ду-се рӯз мегузашт, ончунон вазнин мешуд, ки ту гӯйӣ, пораи чӯян аст ва хӯрданаш ба

душвор даст медод. Кадоме аз ҳамсоязанҳо ба модари писарак роҳ нишон дод, ки ба хаамири нони зағора пиёз ҳамроҳ кунад, нонаш андак мулоимтар мешавад. На ин нонро хӯрда тавонист писарак, на он зағораи якҷо бо пиёз шӯридаро. Рӯзҳои тираву сиёхро, меғуфти, ҳеҷ поёне набуд. Писарак наҳифу лоғар буду лоғартар мешуд ва дар олами рӯёёхову афсонаҳо будану зистан мехост.

Ба ёди писарак боз тӯи Муҳаммадамон расид. Ду рӯз пас вай дар сургоҳ ҳозир мешавад ва оши палави серравғани сергӯшт хоҳад хӯрд. Оши палави бо биринҷи дона-дона. Нону кулчаи серӣ, қанду шириниҳои ҳархела. Оҳ, оҳ... Аз ин ҳаёл, ки бас нишотангезу фараҳфизо буд, хонаи дили писарак рӯшан ва олами тасавуру пиндораи гул кард, аз дунёи воқеӣ, ки бардошти тираю навмедонае дошт, ба марзи рӯёёхову афсонаҳои ширину рангину шигифтангез гом ниҳод. Ёди ош ба ҷонаш неру бахшид, ингуна тавонманду бақувват гардид. Ў чӣ тавр лаб лесидану фуру бурдани оби даҳонашро пай набурд.

Ду рӯзи дигар, ду рӯзи интизорию пазмониҳо, ду рӯзи ширину ҷаззоб. Хоҳаракону додарчаҳояш низ дар орзуи нони чапотию оши сергӯштанд. Эҳ Худочон, тезтар рӯз шаваду шаб, шаб шаваду рӯз. Ниҳоят, рӯзи шанбе фаро расиду писарак ҳамроҳи ҳамсолони худ ҷониби тӯйхона, ки поёнтар аз хонаи онҳо, дар назди хирманҷойи пешини пахташуккунӣ ҷой гирифта буд, раҳсипор гардид Рӯзи гарме буд, ибтидои фасли хазон. Хуршед анвори тиллогунаш рӯи талу теппаву адирҳо, боғу чаманзору даштҳо бедареғ нисор мекард. Шайшаи нурҳои офтоб дар дили рӯи сероби деҳ аксандозӣ карда, чашм мебурд.

Ғози ҳасрав рӯ-рӯи фазои нилгун ором-ором, чу мурғи сабукбол ҳаракат мекард. Ингуна ришта-ришта хат кашида, дар шоху навдаҳои дарахтон дармемонд. Дармемонду ранги зарҳалӣ ба худ мегирифт ва бас зебову дилангез ба чашм мерасид. Оби рӯдхонаи Сероб нарму орому бесадо аз руҳи сангҳо бўса меситониду чу инсон гӯи нафасзанон ба сӯи макону манзили ноошно, дар сар ҳазор фикру ҳаёл ва пойбанди

орзуву мақсадҳои ноаён қорӣ мешуду қорӣ. Магар он макону манзили ноошно буд, ё роҳ ба сӯи абадияту ҷовидонӣ? Равон буду равон рӯд ва рӯҳе дар амвоҷаш нафас мезаду нафас мезад.

Ё беҳигӯшӣ суҳан мегуфт? Ё оҳ мекашид?!

Хонаҳои баландошӯнаи рангкардашуда, дару тирезаҳои гаронбаҳо, саҳни ҳавлии ниҳоят васею доманфарох, мошинҳои гуногунтаъғи паси ҳам қароргирифта, гулҳои мулавлани назди даромадгоҳ ва... ва чунонки тӯйю сурро мебояд, бӯйи зирбаки ошу пиёзи тафдодаи кабоб бо роҳи димоғ ба хун меомехт ва зарфи меъдаро хориш медоду об мекушод даҳон ва барфавр ин об аз гулӯ мегузашт. Эҳсоси аз ин ғизоҳои рағванӣ ба даҳон бурдану оташи нафсро андак-андак хомӯш кардан дар мағз ангезише ба зухур меовард. Хонаҳои дар се ошӯна ҷойгиршуда, айвону катҳо аз меҳмонони хоса пур буд, вале мошинҳои сабукрави навбаромад меомаданду меомаданд ва сафи меҳмонони костюму шиму куртаҳои сафеди галстукдор, ки аксаран мӯйсари рағванмолидаи муҷалло доштанд, меафзуду меафзуд. Аз ин рӯ, бо амри соҳиби сур Муҳаммадамони тоҷир аз кучое катҳои зиёде оварда, дар хирманҷой гузоштанд. Аз ин канор то канори дигари хирманҷой ҳодаҳои ҷӯбӣ зада, аз нӯти онҳо ба болои катҳо сони сафеди дароз кашиданд, ки ба сари меҳмонон соя афканад. Рӯҳониёну пирмардони солманд ва камонбадастони либосҳои ало-булои ҷангалӣ ба танро низ дар рӯйи катҳо ҷо карданд. Раисону мудирону, аз қавле, «юф»-ҳо низ дар катҳо така ба лӯлаболиштҳо роҳат нишаста, чашм аз ин манзараи бошукӯҳ намеканданд.

Чашмони писарак аз дидани одамони сару либосашон тозаю назиф ва анвои нозу неъматӣ назди онҳо, меваҳои мухталифи сероб, ҳар гуна хӯришҳои болаззат, лаълиҳои тарбузу харбузи шакарин, қанду шириниҳо, обҳои рангоранги ташнашикан нур гирифта, банди ҳайрат лол монда, намедонист, ки ба кадом тараф қадам занадӯ ҷӣ кор кунад.

- Рафтем, даҳонат воз меистӣ рост дар як ҷо? - гуфтани як рафиқаш ўро ба худ овард ва писарак аз думболи ў қадам бардошт.

- Як бало карда, ба дегҳои ош наздик шудан даркор, - фаҳмонд рафиқаш ва раҳравон афзуд:

- Ин одама бин, ҳоли ҳозир чор деги ошу боз чанд дег кабоб чӯшида истодааст. Монанди ману ту бачаҳои бисёре омадаанд. Ҳама зӯр мезананд, ки шикамсерӣ ош хӯранд.

- Ҳофизӣ ҳам мешавад? - нохоста пурсид писарак. - Агар ҳофизӣ шавад, чӣ хел нағз!

- Ҳофизӣ, ҳофизӣ, - даст афшонд рафиқаш, ки амиқан беқарору бесаранҷом буд. - Ҳофиза чӣ кор мекунӣ? Шикам сер шавад, шикам.

Воқеан, вақте ки онҳо ба қисмати чапи хирманҷой, ки дегҳои ошу кабоб он ҷо гузашта шуда буд, наздиктар расиданд, ҳуш аз сарашон парида, дар шигифт монданд. Дар ин ҳудуд мардону бачагони зиёде ҷамъ омада, интизори ба табақҳо кашидани ош буданд. Хидматкорону дастархончиён алакай табақҳои кабоби гармро, ки ҳавр аз болояшон мебаромад, пеши меҳмонон мебурданд. Чавонмардон саф ораста, табақҳоро даст ба даст ба рӯйи кату хонаҳои дарун мерасонданд. Аз ин манзараи аҷиб, баҳусус, бачаҳо ба изтироб омада, пойкӯбон дар атрофи дегҳои ош лигоми оромӣ қарорро раҳо карда буданд. Писарак як он дар пиндору тасаввури худ ба олами дигар афтод. Оламе, ки дар он нишоне аз гушнагӣ бенавоӣ, нодорӣ бечорагӣ, ҷангу паррон-паррон ва бӯйи нони сабӯсӣ зағораю ҷавин набуд. Ҳама ҷо серию пурӣ, дастархонҳо мамлӯ аз нонҳои чапотӣ кулчаҳои серширу серравған, ошу кабоб, меваю мағзу қанду мавиз. Меҳмонон кабоб меҳӯранду ош, хилоли дандон карда, гӯштиштаҳо бо нӯти забон бароварда, каноре туф мекунанд. Даст ба шикамҳои дамидашон бурда, оруғ мезананд. Аз кадом нақли ҳамсухбати худ мастонаву бепарво қаҳ-қаҳа зада, баланд-баланд механданд. Дандонҳои тилло ба намоиш мегузоранд. Аз чашмонашон об ҷорӣ мешавад. Аҷаб лаззату кайфияту мастие! Ёди писарак ба модару хоҳарону додараи рафт. «Агар рафту ба ман ягон табақ ош диҳанд, меҳӯраму баъд илтиҷову хоҳиш мекунам, ки табақи дигаре диҳанд, онро ба хона, барои модару

хоҳару додарчаҳоям мебарам. Нағз мешавад. Аз ин хаёли фиребо дар шохай лабони писарак гули табассум нарму ширин шукуфт. Аммо ҳолу ҳавои воқеият дигаргуна буд. Дехдору ду-се тан думраваш пайдо шуда, бачаҳоро бо химчае аз назди дегҳои ош пеш карда, ниҳеб ҳам бардоштанд, ки «нодидаҳои шарманда, монед, аввал меҳмонон ошу кабобро хӯрда тамом кунанд, баъд навбати шумо. То меҳмононро аз даст набарорем, ба ҳеҷ кас ош-пош намедиҳем». Оҳанги хашини суханони дехдор, ки пайкари фаҳӯлу қомати баланд ва риши кӯтоҳ дошта, аз болои чома рӯймоли ғафси шоҳӣ баста, арақ аз сару рӯяш чӯя кашида, ба гарданаш мешорид, олами ширину марғуби хаёлии писаракро аз ҳам рехт, вай шикастадилу маъюс худро аз издиҳом канор гирифт. Ва аммо ноҳудогоҳ чашмаш ба деги ош, ки буғи гарми омехта бо бӯйи равғану гӯшт ба димоғаш мезад, ба гӯштҳои барҷастаи мулоим ва сағалҳои калон-калон афтид, ки ошпаз зуд-зуд бо кафгир он гӯштҳоро боло кашида, бо дастонаш гирифта даруни корсони сафеде мегузошт. Гӯшт! Чӣ хел бомаззаву хӯрданбоб аст! Писарак ба ёд овард, ки шояд вай дар тӯли 12 соли умраш боре ҳам ба даҳон як пора гӯшт набурда бошад. Ҷанг ҳамаро барбод дод. Фикру зикри одамон танҳо ба дарёфти пораи ноне банд буду халос. Дар ин аҳвол гӯшт аз кучо? Аммо пас аз чанде писарак аҷаб манзара ва амалҳои гуё махуфу пинҳониро ба мушоҳида гирифт. Дехдор, чанд муллову оқсақоли масҷиду деҳа аз паси пардаи сафеде, ки кашида шуда буд, шитобзада ба назди ошпаз ҳозир шуда, чизе ба гӯшаш гуфтанд, ки вай дарсоат дар табақҳои сафолени калон пур-пур ош кашида, ба болои он гӯштҳои ҳамчунон калон-калон гузошта, ба онҳо дароз мекард. Онҳо табақҳоро (ба болояшон нони чапотӣ гузоштаву бо рӯймоле маҳкам баста) ба дасти писарони худ медоданд ва писаронашон дар пилк ба ҳам задани чашмон табақҳои ош дар даст сӯйи хонаҳояшон тохта, ғайб мезаданд. Ингуна, ба тадриҷ, бачагони дигар бетартибонаву номуназзам ба дег наздик шуда, табақҳои холии дасташонро пеш бурда, аз ошпазу ёронаш хоҳиш, балки зорию тавалло мекарданд, то ба онҳо ош диҳанд. Ба бонгу фарёди баланду омиронаи дехдор, ки қоматашро баланд бардошта, дақиқкоронаю айёрона ба меҳмонону мардуми деҳ

менигарист, нигоҳ накарда, ошпаз марди миёнаумри зоҳиран дилсофу хайрхоҳ оҳиста-оҳиста ба табақҳо ош кашида, ба бачаҳо дароз мекард ва онҳо гӯё ганҷи бебаҳоеро баногоҳ дарёфта бошанд, табақҳо дар даст рӯйи замини пурхок нишаста, ҳадаҳаву осемасар ба хӯрдани ош шуруъ мекарданд. Шуруъ кардан ба хӯрдан ҳамон буду холи шуданаи табақҳо ҳамон. Писарак ночунбону ҳайрону даҳонво ба ин манзара менигарист ва шабеҳи он ки пойҳояшро меҳкӯб карда бошанд, аз ҷояш намечунбид. Ва аммо бачаҳои дигар, ҳамсинону аз ӯ бузургтарҳо пойида-пойида дубора табақҳо дар даст ба дег наздик мешуданд ва аз ошпаз ош меҳостанд. Писарак аз ин ҳол хиҷолатзада, ҳис кард, ки оби шарм бар рӯяш давид, нафсаи коҳида, саъй кард, аз анбуҳи одамон худро қафо бигирад.

- Э Сипеҳр, ҳамин хел изо кашида меистӣ? - гуфтани рафиқаш, ки аз ибтидои маърака ўро ҳамроҳӣ мекард, ба худ овард писаракро. - Ма, табақа гиру пештар рав, ошпаза гӯй, ки ош нахӯрдаам, ош бидеҳ. Вай мардаки нағз, отата мешиносад, - роҳ нишон дод рафиқаш ва табақро иҷборан рӯйи дасташ гузошт:

- Рав, рав, набошад, мондагӣ оша раисо ба хонаҳошон мекашонанду ту ду даст болои сар мемонӣ. Охир, баъди тӯйи Муҳаммадамон боз Худо медонад, кай рӯйи оши серира мебинем.

Писарак аз суханони рафиқаш рӯҳ гирифтаю ҷасорат пайдо карда, табақ дар даст нарму оҳиста сӯйи дегҳои ош гом ниҳод. Дехдор ҳанӯз садои ғулгуламонандаш дар фазо печида, арбадаю ғавғо бардошта, «лаънатиҳои худозада, дуборию себорӣ ош хӯрда истодаед, дафъ шавед аз пеши дег» - гӯён бачаҳоро бо химчаи тут мезаду пеш мекард. Тавре ба назар мерасид, ки ўро бо ҳамин ҳайати босалобату бадвоҳимааш танҳо ба хотири чанд тан бача раиси деҳ таъйин карда бошанд. Писарак банди ҳазор фикру хаёл, ҳамчунон шармгинона табақро ба ошпаз дароз кард:

- Амак, дар ҳамин табақ ба ман ош диҳед.

- Ту ҳоле ош нахӯрдаӣ? - миёнашро рост кардаю арақи пешонияшро бо дастмоле пок карда пурсид ошпаз. Вай хастаю лакот менамуд.

- Не, амак, - ҷавоб дод писарак. - Ман нав табақи холи ёфта...

- Рӯят сиёҳ, бачаи маълим, бо ҳамин дурӯғат.

Ин овоз монои ханҷари тез пардаи хаёлотии писаракро дарида гузашт, дар хонаи гӯшаш чу тири захрогин даромад. Писарак дар ҷояш такон хӯрда, гоҳ ба ошпаз менигаристу гоҳе ба деҳдор. Деҳдор, оҳанги ғазабаш паст нагардида буд, ки ба писарак наздик шуда:

- Чанд бор шуд, ки табақата оварда ош мебарӣ?-гӯён ҳам шуда, бо ҷашмони нигоҳаш пур аз нафрат ба ӯ нигарист.

- Росташа гӯ, набошад...

- Ман ош нахӯрдаам, - нигоҳашро гурезонд писарак.

- Рӯт сиёҳ, на фақат дубору себор ош хӯрдӣ, балки ба хонаатон ҳам бурдӣ. Ё не?!

- Ба Худо, ош нахӯрдаам.

- Ба хонаатон ҳам набурдаӣ?

- Не, набурдаам.

- Ту мисли отаи «қаҳрамонат» якраву гарданшаҳӣ. Рӯят сиёҳ.

- Ростии гап, ман бори аввал бачаи маълима мебинам, ки барои ош омадааст, - фаҳмонд ошпаз. - Ош хӯрдагию бурдагиҳо бачаҳои дигар буданд.

Писарак аз шарму хиҷолат, чеҳрааш арғувонӣ гардида, азм кард, ки ин дафъа қатъӣ аз байни издиҳом баромада, рост ба хонашон меравад. Вай аз ҳамааш дилгир шудааст. Аз тӯй баромада меравад, ҷонаш халос. Эҳ, агар ҳоло падарашу амакҳояш ин ҷо мебуданд....

Баногоҳ деҳдор бо дасти вазнинаш аз банди дасти писарак доштаву онро анбӯрвор фишурда, ба сахни ҳавлӣ кашолакунон баровард.

Дехдор дасти рости писаракро боло бардошта, ба одамон, ки кунун фориг аз хӯрдани кабобу ош, нуқлу наво ва меваҳои шодоб аз ҳар хусус суҳбат карда, фароғат доштанд, нигариста хитоб кард:

- Эй мардуми деҳаи Сарчашма, мана, ман ба шумо меғӯям, ки ҳамин бача, писари муаллими Фарҳод айбу шарма надонида, намедонам бори чандум аст, ки меояду дар табақ ош гирифта меҳӯраду боз дар назди дег пайдо мешавад. Ана, бинен, дастҳояш рағанин. Э садқаи одам шаве, бетарбия!

Ҳама ба писарак ва дасти болои ӯ, ки деҳдор ҳеҷ онро раҳо намекард, менигаристанд, бефарқ буд нигоҳашон.

Аммо писарак ранг бохтаю аъзои баданаш ба ларза даромада, сарашро саҳл боло карда;

- Дурӯғ, ман ош нахӯрдаам, - гуфт шармида.

- Худо занад, ки ош нахӯрдаам. Ба Қуръон қасам меҳӯрам, ки ош нахӯрдаам.

Вай меҳост баландтару баландтар фарёд кашад, дод занад, ҳақиқати ҳаётро ба гӯши мардум расонад, вале...

- Бачаҳотона тарбия кунед, қавми Сарчашма, - ба суҳанони писарак эътино накарда, ба носеҳӣ даромад деҳдор ва афзуд:

- Шароит вазнин гуфта, ҳамин хел баднафсию лӯсаки мекунанд? Айб аст, айб. Боз писари маълим. Замин кафад, ки дарояд ҳамин хел бача.

Вай аз чӣ бошад, ҳеҷ дасти рости писаракро раҳо кардан намехост. Ниҳоят, писарак аз шиддати ғазаб, ки бар шарму хичолаташ тасаллут ёфта буд, якбора дасташро аз дасти деҳдор кашида, филфавр аз назди ӯ дур шуда, зуд-зуд қадам зада, ба сӯйи чорроҳа раҳсипор гардид. Эҳсоси занандае думболагираш шуда буд, ки гӯё ҳама аз пас ӯро наззора карда, байни худ рафтори ношоистаашро муҳокима мекунанд, чонашро ба лаб оварда, ҳар чӣ тезтар гом мебардошт, то ки ин манзараву нигоҳи масхараомезонаи одамонро воқас набинаду насӯзад.

Вай қадам мезаду қадам мезад ва рухдоди ба сараш омадаро дар оинаи тасаввур зинда кардан меҳост. Чаро ин тавр ҳама чаппаю роста шуд? Айб, айб! Хунаш ба чӯш омада, ғавҷи ғаму андуҳ қаламрави дилашро фаро гирифт ва аз алам, аз оҷизию нотавонӣ дар чашмонаш ашк ҳалқа зад.

Мегирист вай, дард мекашид, ки тамоми орзуҳояш бар боди фано рафта. Гуруснагиро аслан фаромӯш карда буд. Дилаш беҳузур шуда, даҳонаш об мекушод. Чаро ин тавр шуд? Чаро? Эҳ, агар падару амакаш дар ин ҷо ҳозир мебуданд, намегузоштанд, ки деҳдор ўро таҳқир кунаду сарафканда. Очаи зорашро нишон медоданд! Вале онҳо дури дуранд, дар он канори дунёянд. Вай бошад, дар ин канори дунёи касифу палишту сардмехр қарор дорад. Бо панҷаҳояш ашки бари рӯяшро поккунон писарак меандешид:

Ба хона расида, ба модараш чӣ ҷавоб медиҳад?

Шод РАҶАБЗОД